

Název práce: Školní úspěch a sebepojetí pohledem dospělých se specifickými poruchami učení

Autorka práce: Monika Schenková

Vedoucí práce: Dr. Anna Kucharská, Ph.D.

Autorka se ve své diplomové práci zaměřuje na dospělé osoby se specifickými poruchami učení. Zkoumání této věkové skupiny se specifickými poruchami učení zažívá u nás „boom“. Má to souvislost s tím, jak se problematika SPU rozvíjela - v předrevolučním období to bylo období mladšího školního věku, kdy se specifické obtíže v učení počínají objevovat, řešila se otázka vyhledávání, diagnostiky a intervence těchto obtíží. V porevolučním období, v souvislosti s integrací i poměrně dobře ukotveným systémem péče o žáky SPU základních škol, byla sledována problematika specifických poruch učení v adolescenci, v období středoškolského vzdělávání, přinášející nové nároky na diagnostiku i intervenci a také určitou podporu při vzdělávání. Cca po deseti letech hledání vhodných přístupů se středoškolákům s SPU přichází na řadu období časné dospělosti, s hledáním dalších podpůrných prvků jak při vzdělávání na vysoké škole, tak v zaměstnání.

Motivace autorky pro tuto cílovou skupinu však byla jiná, nezajímá se primárně o specifické aspekty SPU v této věkové skupině. Původně chtěla zkoumat otázku, jak se žáci se specifickými poruchami učení vyrovnávají se školními obtížemi, jak zpracovávají svou případnou „nedostačivost“ danou dlouhodobými problémy se školními dovednostmi (čtení, psaní, počítání) - jsoucím základem gramotnosti i pozdější úspěšnosti v životě - smyslu eriksonovského zpracovávání konfliktů mezi snaživostí a méněcenností a případnými důsledky pro budování sebepojetí. Dokonce provedla pilotní šetření u dětí mladšího školního věku, které jí však nedodalo důvěru, že by se podařilo ze šetření, tak jak si ho připravila, získat potřebný materiál pro analýzu (tj. problémy ve vedení rozhovoru, bavení se o věcech, které nemusejí být pro děti příjemné a které jim nemusejí prospět, malá možnost či až absence možnosti něco s tím udělat, kdyby se objevily navazující potíže.). Možná že i z etických důvodů zvolila jiný postup. Původně stanové otázky si ponechala a hledala skupinu, ve které by mohla realizovat výzkum. Zamítla věk dospívání, neboť přichází jiné vývojové úkoly, který si dospívající řeší, než to, zda je ve škole úspěšný. Nasměrovala pozornost do období rané dospělosti, by měli být jedinci schopni a vybaveni pro reflexi, ale také pro případné zpracování „vyvolávání“ nepříjemných zážitků z mysli. Tento postup přináší samozřejmě úskalí, neboť se nejedná o analýzu aktuálních důsledků, nýbrž o reflexi s určitým odstupem. Přitom nemáme velké možnosti kontrolovat, které okolnosti se mohly do vyrovnávání se s problémy u daných zkoumaných osob promítat.

Práce je tradičně dělena na teoretickou a empirickou část, určitou devizou je poměrně dobrá čtivost textu. Autorka nepojímá text jako kompilaci, snaží se jednotlivá témata integrovat a, a toho si zejména cením, vyjadřovat se k tématům na základě vlastních přístupů. První celek je věnován problematice sebepojetí a sebehodnocení, kterou konzultovala s doc. Hříbkovou, druhý pak otázkám spojenými se specifickými poruchami učení. Pokud by si čtenář četl jen podnadpisy, mohl by si říct, že nejsou v této části práce nutné všechny údaje, že není nezbytně nutné zabývat se diagnostikou či intervencí, neboť je téma nasměrováno spíše na otázku vnitřních činitelů. Nicméně, i tyto kapitoly zde mají své opodstatnění, neboť se téma stáčí k možným konsekvencím pro osobní zpracování. V závěru teoretické části, který můžeme chápat jako předpolí pro část praktickou, se snaží koncentrovat na propojení obou témat – tj. 1) žáci s SPU a 2) sebehodnocení, sebepojetí. Autorka pracuje relevantně s literárními prameny, nechybí práce se zahraniční literaturou.

Empirická část je poměrně dobře strukturována, takže dává přináší čtenáři přehlednost. Nechybí stanovení výzkumných otázek, informace o metodologii práce – jak sběru dat, tak zpracování.

Autorka zvolila netradiční postup, že nejdřív oslovila elektronickou komunikaci své známé - dospělé,

kteří vykazovali rysy specifických poruch učení, zaslala jim dotazník (s otázkami otevřeného typu) a po obdržení základních údajů od nich i svolení k výzkumu pak realizovala strukturovaný rozhovor. Zde mám drobnou poznámku k formulaci otázek v dotazníku, zdá se mi, že zaměřením některých otázek mohla některé odpovědi evokovat (např. „Zaslechli jste v souvislosti se svojí osobu poznámky typu: Ty seš ten dyslektik...“). Na druhé straně tomu ale rozumím, protože měla již za sebou první neúspěšné rozhovory, ve kterých děti ke specifickými poruchám učení nevyjadřovali, možná se obávala, že dotazník bude vyplněn bez vyjádření se respondenta k sledovanému tématu. Třetí použitou metodou byla u nás používaná metoda na pomezí diagnostiky a intervence, spočívající v práci s obrázkem, ve které si má jedinec určit svou pozici na stromě s různými postavičkami (pozn. neexistuje informace o autorství této techniky, ani není k dispozici teoretické).

Při analýze dat autorka pracovala systémem vyhledávání kategorií, které by se mohly ke stanoveným otázkám vztahovat. Byl to jednak vztah respondentů ke škole (nuda - stres – informace – námaha – kamarádi), percepce přístupů rodiny ke školním problémům respondentů, percepce přístupů vrstevníků, sebereflexe školní úspěšnosti (připisování úspěchu a neúspěchu, omezení vyplývající z SPU, reflektovaná pozice jedince v sociální skupině). Jednotlivé kategorie prokládá příklady, čím dané kategorie více přibližuje čtenáři.

V kapitole 4.3 nacházíme shrnutí a odpovědi na stanovené otázky. Protože se pracuje se skupinou žáků s SPU, kterou však autorka nemá přesněji uchopenou diagnosticky (tj. sama diagnózu nepřidělovala, pracovala s tím, že jedinec byl někdy v minulosti takto označen), přemýšlím, nakolik jsou kategorie skutečně příznačné pro tuto zkoumanou skupinu. Co je zde specifického a co se týká obecně problémů výukových, ať je jich pozadím cokoli (např. i u jiných školních obtíží mohou rodiče strašit budoucností...)? Odpověď by byla možné, pokud bychom měli nějakou srovnávací skupinu, autorka ale mohla tuto práci odvést jenom v rovině úvah. Prosím autorku, aby se k této otázce vyjádřila při obhajobě.

Pokud bych měla provést nějaké komplexní hodnocení, práce přináší zajímavé momenty, co všechno jedinec zažívá, s jakými reakcemi, situacemi se vypořádává, co všechno může mít dopad na jeho rozvíjející se sebepojetí, nicméně ještě téma ještě nebylo zcela vyčerpáno a dál by se na něm mohlo pracovat – třeba i přesněji uchopenou metodologií – větší práce s „objektivní“ zkoumáním sebepojetí (dotazníky, škály). Je to podnět do budoucnosti, nikoli kritika.

Práci doporučuji k obhajobě, doporučené hodnocení podle její kvality v rozmezí velmi dobře až dobře.

Dr. A.Kucharská, PhD.

V Praze dne 27.5.2010